OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
EU-oikeus ja tietosuoja

Lausunto

13.6.2024

Lainsäädäntöneuvos Virpi Koivu

Hallintovaliokunta 17.6.2024; E 43/2024 vp

Hallintovaliokunnan käsiteltävänä oleva valtioneuvoston selvitys koskee Yhdysvaltojen aloitetta vahvistetusta rajaturvallisuuskumppanuudesta (Enhanced Border Security Partnership, EBSP) ja siitä käytyä keskustelua EU:n neuvoston työryhmätasolla. Yhdysvaltojen aloitteella on yhteys viisumivapausohjelmaan. Oikeusministeriö on osallistunut valtioneuvoston selvityksen valmisteluun.

Oleellisesti ehdotus tarkoittaisi sitä, että Yhdysvaltain sisäisen turvallisuuden virasto voisi tarkistaa mm. maahan saapuvien tai maahantulolupaa hakevien biometriset ja muut henkilötiedot suoraan kumppanimaiden viranomaisrekistereistä. Toistaiseksi ei ole täsmentynyt, mitä rekistereitä tai tietokantoja järjestely voisi Suomen osalta koskea. Kuten selvityksestä ilmenee, asiaan liittyy myös avoimia kysymyksiä sopimuksen tarkoituksenmukaisuudesta suhteessa sen vaikutuksiin, mukaan lukien taloudelliset vaikutukset ja suhde perustuslakiin sekä kansainvälisiin perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin. Suomi on valtioneuvoston selvityksestä ilmenevän kannan mukaisesti pitänyt tärkeänä, että komissio vastaisi neuvotteluista ainakin osittain, erityisesti tietosuojan osalta.

EU:n ja Yhdysvaltojen välillä on voimassa kaksi valtioneuvoston selvityksessä mainittua tietosuojaan sovellettavaa kehystä. Niistä kumpikaan ei kuitenkaan kattaisi EBSP-sopimukseen liittyviä henkilötietojen siirtoja ja käsittelytilanteita kaikilta osin. EBSP-sopimus olisi viranomaisten tietojenvaihtoa koskeva sopimus, jossa ainakin suurin osa tiedonvaihtoon liittyvästä henkilötietojen käsittelystä kuuluisi EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan. Siten järjestelyn yhteydessä olisi tarpeen puuttuvilta osin erikseen varmistaa juridisesti sitovat tietosuojan takeet, jotka täyttävät tietosuojan riittävyyttä koskevat vaatimukset siten kuin ne ilmenevät EU:n tuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Kuten valtioneuvoston selvityksestä ilmenee, sopimuksessa myös määrättäisiin asioista, joista säädetään ainakin joiltakin osin unionin oikeudessa tai joilla on vaikutusta unionin oikeuteen. Mahdollisia vaikutuksia olisi tarpeen arvioida yksityiskohtaisesti, jotta voitaisiin varmistua siitä, että järjestely olisi EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukainen.

Unionilla on yksinomainen toimivalta tehdä kansainvälinen sopimus muun muassa siltä osin kuin se voi vaikuttaa yhteisiin sääntöihin tai muuttaa niiden ulottuvuutta. Vaikka tietosuoja-asetus mahdollistaa tietyin edellytyksin sen, että jäsenvaltiot voivat tehdä kahdenvälisiä tiedonsiirtoja tarkoittavia sopimuksia kolmansien maiden kanssa, tällaisista sopimuksista ei saa aiheutua vaikutuksia tietosuoja-asetukseen eikä myöskään muuhun unionin oikeuteen. Kuten valtioneuvoston selvityksessä katsotaan, kahdenvälisistä neuvotteluista voisi aiheutua riski epäyhtenäisestä tietosuoja-asetuksen soveltamisesta, ja vaikutukset muuhun unionin oikeuteen ovat toistaiseksi epäselviä.

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi